

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.10421760>

Accepted: 15.12.2023

Kooperatifçilik Faaliyetlerinde Şirket Tipi Yapılanmanın Faydaları Üzerine Değerlendirmeler
Evaluations On The Benefits Of Company Type Structures In Cooperative Activities**Yaşar Burçin ONUR**Gence Devlet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
kaptanyasar@windowslive.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5431-3430>**Arzu HASANOV**Gence Devlet Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
kaptanyasar@windowslive.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8044-2711>**Özet**

Kooperatif tipi yapılanmalar siyasi ve sosyoekonomik düzeyde faydalı uygulamalardır. Ekonomik anlamda küçük üreticilerin devlet sübvansiyonlarından yararlanmalarını sağlamakla birlikte, üyelerin siyasi olarak etkin şekilde temsil edilmesine katkıda bulunmaktadır. Taban fiyat uygulamaları gibi kararlar almak sureti ile tekeli rekabet piyasalarının olumsuz etkilerinden korunulmaktadır. Birçok alanda ve farklı düzeylerde oluşturulan kooperatifler, tarihsel süreçte sıkça adını duyuran yapılar olmuşlardır.. Mevcut hali ile şirket tipi yapılanma ve üretim tipi birliktelik arasında bir noktada faaliyet göstermektedir. Piyasanın olumsuz yanlarından korunmakla birlikte, devlet yönetimi ile yakın siyasi ilişkiler geliştirilmesine aracılık etmektedir. Kooperatif tipi üretim uygulamaları faydalı olmak ile birlikte arzu edilen noktaya ulaşamamıştır. Bu sebeple günün şartlarına göre değişim göstermesi faydalı olacaktır. Bu çalışmanın amacı; kooperatif tipi yapılanmaların, şirket tipi işletme fonksiyonları ile desteklenmesinin üretimsel verimliliğe olumlu anlamda etki edeceğini vurgulamaktır. Çeşitli düzeylerde faydalı katkılar sağlayacağını dile getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ortak Üretim, Rekabet Avantajı, Seri Üretim İmkânı.**Abstract**

Cooperative type structures are useful practises at the political and socio-economic level. In economic terms, it contributes to the effective representation of the members as well as providing the small producers from the state subsidies. It is protected from the negative effects of monopolistic competition markets by making decisions such as floor price applications. Cooperatives established in many fields and at different levels have been structures that have made

name for themselves in the historical process. In its current form, it operates at a point between company-type structuring and production -type union. While it is protected from the negative aspects of the market, it mediates the development of close political relations with state administrations. Although cooperative type production practises are beneficial, they have not reached the desired point. For this reason, it would be beneficial to change according to the conditions of the day. The aim of this study is to emphasize that supporting a cooperative type structures with company type business, functions will have a positive effect on productive efficiency. It is to express that it will make useful contributions at various level.

Keywords: Co-Production, Competitive Advantage, Mass Production Possibility

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

Commercial competition opportunities are getting narrower. Large enterprises with high technologies dominate global trade. Has a competitive advantage with its mass production activities and low stock product offerings. It is not possible for small and medium sized enterprises to compete with large commercial cartels. There is a need for a business model that can protect small businesses against companies that dominate global trade. The system to be created should offer a high number of products in a short time by an organization in which small businesses are partners. In this study; it is explained that the structures that will meet the needs can be provided with cooperative type production activities. It is also touched upon that supporting cooperative- type structures with commercial business functions will contribute to commercial efficiency.

Research Questions

Can commercial business functions be adapted to cooperative type structures? Would it be beneficial to adapt commercial business functions to cooperative type structures? Can commercial enterprise type cooperatives compete with large commercial companies? Do commercial enterprise type cooperatives benefit from a more equal distribution of income? What are the regulations to be applied to establish commercial enterprise type cooperative activities? In which sectors can commercial enterprise type cooperatives be applied? Do commercial enterprise type cooperatives contribute to creating order?

Literature Review

Basic requirements about cooperative activities are introduced. In this study named Training- based improvements are Described. This point should be fundamental and is inline with our study. “ When the basis of the phenomenon of cooperatives is accepted as an economic activity based on education the cooperative organizations, whose number is increasing day by day, should be

improved with educational studies and brought to a state where they can achieve productive results.” (Tan, 1986) It is mentioned that it creates protection mechanism against multinational companies. The view coincides with our research. It is seen that the phenomenon of globalization has shown its effect since then 1980 s. It is perceived as a threat to all sectors, especially the food sector. “ The fact that cooperatives can maintain their existence in the field of food industries, which are increasingly concentrated in certain hands and come under the control of multinational companies in developed industrial countries and they are not satisfied with it and provide greater activities over time, really both an economic and social success.” (Şahinöz, 1983) – In this study named; Rural development and cooperatives ideology, it has been declared that cooperatives are a conciliatory method between capitalism and socialism and touched upon the unifying effect of cooperative activities. The cooperative activity unites the scattered forces. These results partially overlap with our research. But cooperative type structures are separate organizations from communism and capitalism. Operate under their own administration communism and capitalism operate under their own administration. Socialism surrenders property to the State. In capitalism, on the other hand, the principle of competition prevails instead of the dominance of solidarity. It is stated that it combines different systems in the political sense. In summary, when the cooperative movement within the country’s development philosophy is examined. It is an institution that should be emphasized in terms of representing a reconciliatory model between the capitalist system on the one hand, and organizing it by bringing together dispersed non unified forces on the other. (Türkdoğan, 2010),- It is emphasized that it will be beneficial for companies to act jointly with cooperatives. In the Light of the concept and Principles of Cooperatives, in the research Called Village Cooperatives in Turkey, It is explained that cooperative enterprises and joint enterprises should be integrated. At this point, we share the same views.“ The more joint enterprises and cooperative enterprises can integrate, the more successful they will be in the market mechanism. Village development cooperatives in Turkey were not born with a movement from the bottom and they were formed within the framework of the provisions of the law in the formation of the upper organs (Türkdoğan, 1977) - Cooperative activity areas are introduced. A study called the organization of agricultural cooperatives in different fields. It is explained that cooperative enterprises are organizations that can be organized in the economic, social and financial fields. Agrees with the opinion of the researcher. “ As we mentioned at the beginning of our article, agricultural cooperatives have been organized separately from certain occupations over time and abandoned their initial multifunctional structure, (Şahinöz, 1984)- The benefits of cooperative type structures are explained. The role of cooperative enterprises in reducing and eliminating poverty and the important study; Social, economic aspects of cooperatives were touched upon are considered to be activities to reduce poverty. Coincides with the researcher’s findings! In our study; on the other hand, it is explained that it would be beneficial to allow cooperative type business

structures to reduce the income distribution imbalance and spread the income to the base. “ Cooperatives are extremely effective in eliminating the caused and conditions that lead to chronic poverty. Conditions that cause chronic poverty such as housing fuel, energy, water, health, infrastructure, inadequacy of basic services can be eliminated through cooperative enterprises.” (Turan, 2001)- Opinions were given on the reasons why cooperative enterprises could not develop. In this study titled Agriculture and farmer Organization Approches of governments and political parties in the republican period, it republican period, it is explained that government programs made evaluations about the importance of agriculture, but no success was achieved. It is stated that the reason for the failure is military coups and short- term governments. The researcher does not agree with this. View there was no military coup before 1960 and after 1997. In addition the reason why a successful cooperative type structuring in the agricultural sector could not be established is the inability to produce scientific theories that could meet the needs. “ As a result, when we look at the government programs examined in Turkey, the importance of agriculture has been mentioned in almost all government programs and various organizations in agriculture have been targeted. What is intended to be done in agriculture and agricultural organization has been included in government programs. However due to the fact that democracy was interrupted twice by military coups and most of the governments established until today were short-lived, not all planned in agriculture and farmer organization could be fully realized. (Koçtürk, 2009)- Discussing the applicability of cooperative governance in cooperatives in the context of corporate governance; The participation of all segments has been taken as a basis for the development of cooperatives. It is touched upon that the necessary structures to be protected from the destructive effects of capitalism are cooperatives. This study agrees with the opinion of researcher. “ As a result, in addition to the general reasons such as the destructive effects of global capitalism and the problems of the crises on organizations, cooperatives share the principles of cooperative governance due to the fact that cooperatives are an organization on the basis of solidarity both culturally and historically.” (Genç ve Kara, 2021)-In this study named, The Accounting of period-end Transactions in Cooperatives. It has been handled by experts in the field of accounting issues were raised. The researcher has touched on the fact that applying. The functions of commercial enterprises to cooperative type structures will be beneficial for the development of cooperatives. Stated that the same type of practices. And principles should be applied in all businesses. “ Information about the tax advantages provided to cooperatives in our country has been given before, the term ristun has been explained, the calculation and accounting of ristur and accounting of positive and negative income- expense differences at the end the period in cooperatives have been discussed.” (Onur vd, 2023)

Methodology

It is being researched that cooperative type structures can be strengthened with commercial

company principles and procedurs. For this reason the changes that need to adapt the cooperative – type activities to the time and market conditions are explained. With commercial forwarding functions and cooperative type applications, small businesses that do not have low stock levels will be seen as large volumes. It is explained that a more equal policy will be applied in the distribution of income to all segments while creating the oppurtinity to compete with large commercial companies at this level. In order to spread the national income to the base, it is touched that cooperative type company structures are beneficial applications.

Results and Conclusions

There is a need for cooperative type structures in order to compete with commercial dimensional large company organizations. It is beneficial to establish cooperative- type commercial partnerships. Supporting cooperative- type structures with commercial business functions is beneficial in terms of creating competitive opportunities. Commercial enterprise type cooperatives can operate in all sectors. In order to ensure effective commercial competition with large commercial enterprises cooperative- type structures should be systematized in a more diciplined and regular manner. Indirectly contributes to the social peace and franquility environment.

GİRİŞ

Toplumsal gelişme süreçleri sürekli ilerleme faaliyeti üzerine hayat bulmaktadır. Tarihi olaylar birbirlerini takip eden ve tekrarlayan bir süreci temsil etmektedir. Zamanın akışına karşı koyamayan insanoğlunun tek seçeneği ona uymak olmuştur. Değer üretme adına faaliyet göstermektir. Üretmek yaşamsal döngünün anlamıdır. Toplumların kendisine saygısını oluşturan ana etmendir. Bu sebeple üretmek kadar üretilen ürünün değerlendirilmesi de önemli bir olgudur. Başkaları tarafından beğenilen değerler paylaşım sürecinin tetiklemeindedir. Paylaşmak toplumsal alanda sosyal yakınlığı sağlamaktadır. Birey ve grupların birbirleri ile iletişim içerisinde faaliyet göstermesine katkı vermektedir. Kültürel düzeyde olumlu yönde değişim yaratmaktadır. Bu sebeple üretim faktörü görüldüğü kadar görünmediği yönleri ile de etkin bir olgudur. “ Genellikle Latin Amerika ülkeleri, Kuzey Afrika ve Ortadoğu, Alt Safra ülkeleri, Güneydoğu Asya ülkelerinde görülen sosyal huzursuzluk, bugünlerde AB ülkelerine de sıçramış durumda, Fransa’daki sarı yelek hareketi buna örnek gösterilebilir.” (Alkın, 2019: 94) Tüm bu gelişmeler bilimsel temeller ışığında ve farklı gelişim gösteren düşünceler dağarcığında şekillenmektedir. Bir taraftan doğanın büyüleyen nimetleri ile sarhoş olan birey, diğer taraftan büyülediği eşsiz yapıyı hammadde olarak kullanmak için çabalayan üretici rolüne bürünmektedir. Roller ve olgular değişse de hakim kuvvet değer üretmektir. Çeşitli yöntem ve teknikler geliştirerek ilkel düzeyden seri üretim makinelerinin hakim olduğu büyük işletme modellerine dönüşülmüştür. Bu gelişim uzun

süreçler sonunda tamamlanmıştır. Olaylara farklı noktadan bakmak değişik açılardan değerlendirme yeterliliği kazanmak adına önemli bir olgudur. Bu anlamda araştırmacı benlik daima kazanan tarafta olmuştur. Toplumsal faydanın en yüksek düzeyde sunulduğu sistemler birlik ve beraberlik faktörünün dikkate alındığı toplumlarda oluşmaktadır. Bu anlamda ülke ve devlete olan ihtiyaç güzel bir örnek oluşturmaktadır. İçinde bulunulan döneme damgasını vuran seri üretim seviyesine kooperatif tipi yapılar ile ulaşılabilmektedir. Küresel şirketlerin karşısında rekabet gücü oluşturmanın tek yolu olarak gözükmektedir. Ülke içerisindeki şirketler genel itibari ile küçük boy işletmelerden oluşmaktadır. “ Pek çok ülkede KOBİ’lerin toplam şirket sayısına oranı %95’ine varabilmekte ve özel sektör istihdamının yarısından fazlasını temsil edebilmektedir.” (T.B.B. 2011: 15) Bu çalışmada küçük boy işletmelerin birleşerek kooperatif tipi yapılanmalar olarak faaliyette bulunmasının uluslararası şirketler ile rekabet imkânı sağlayacağı, kooperatif tipi işletme modellerinin güçlendirilmesi adına ticari işletme fonksiyonları ile desteklenmesi gerektiği üzerine görüş bildirilmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Büyük İşletme Modelleri

Büyük işletmeler fazla sayıda çalışan oranlarına sahip bulunan yüksek istihdam kapasiteli farklı finansal imkânlarla sahip, tüm yapılanmaları ile etkin olarak teşkilatlanmış ticari şirketlerdir. Büyük işletmeler, genel olarak ulusal ticari işletmeler ve uluslararası ticari işletmeler olarak faaliyet göstermektedir. Ulusal işletmeler, iç piyasa ağırlıklı üretim ve pazarlama faaliyetlerinde bulunurken uluslararası işletmeler birden fazla ülkeye yüksek oranlı üretim faaliyeti gerçekleştirmektedir. Büyük işletmeler, seri üretim metotlarına ağırlık vermesi sebebi ile üretim maliyetlerini minimum seviyede tutmaktadır. “ Etkin firmalar sadece karlı üretim yapan firmalar değil, aynı zamanda düşük üretim maliyetlerine sahip olan firmalardır.” (İnan, 1998: 126) Söz konusu küresel firmalar genellikle büyük dünya ülkeleri etrafında şekillenmektedir.

2.1.1. Tröst tipi Yapılanmalar

Küresel nitelikli çok uluslu şirketlerin birleşmeleri formal ve informal düzeyde oluşturulmaktadır. Gizli anlaşmalar ile oluşturulan ortaklıklar tröst tipi yapılanmalar örnek gösterilebilmektedir. Bu yapılanmalar piyasa üzerinde tek el ekonomisi yaratmak adına oluşturulan anlaşmalarla oluşturulmuştur. Yapılan anlaşmalar piyasa rekabetini minimize etmek amaçlıdır. Bu sayede ürün fiyatları yükseltilerek maksimum kar elde edilmektedir. Çeşitli şekillerde faaliyet gösterebilmektedirler. “ Firmaların aralarında birleşmeleri ya da büyük firmaların küçük firmaları satın almaları şeklinde olur. Çok daha tehlikeli olan bu ikinci tür birleşmelere ABD’de yaygın

olarak görülen tröstler örnek oluşturur” (Dinler, 2002: 235). Söz konusu firmalar çok farklı uygulamalara gidebilmektedir. Son zamanlarda görülen ve ana firmalardan ayrı fakat paravan tipi şirketlerin açılması bu gibi uygulamaların farklı sunumları olmaktadır. Paravan nitelikli şirketler olarak tanımlanan yapılanmalar, ülke içerisindeki ana şirketi satın almakta ve ayrı bir şirket kurmaktadır. İkinci kurulan ticari şirket ana şirkete kumanda etmektedir. Bu sayede ikinci şirket kontrolünde bir küresel tip şirket yapılanması oluşturulurken, ülke içerisinde kendini ispat etmiş büyük şirketlerin işletme yapılarının değiştirilmeden risksiz olarak ticari etkinlik sağlanmaktadır. Son yıllarda ürün fiyatlarının aşırı artışının sebepleri arasında bulunan bir faktördür. Tröst tipi yapılanmalar çok farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Amaç teknelci yaklaşım sergilemektir.

Küreselleşme sürecine damgasını vuran en önemli gelişme, çok uluslu şirketlerin piyasada tekel olmak adına gerçekleştirdiği girişimsel faaliyetlerdir. Bu konuda hiçbir sınır tanımamaktadırlar. Çok farklı kanallardan dünya ekonomisine tesir etmektedirler. Sadece üretim sektörü ile sınırlı kalmayıp, finans sektöründe de faaliyet göstermektedirler. “ Dünya finans tarihinin en büyük iflası olarak kayıtlara geçen ABD’nin finans devi Lehman Brothers iflası ile sadece milyonlarca doların batmasına neden olmamış 2008 krizinin en önemli tetikleyicilerinden biri olmuştur.” (Altıöz ve Altıöz, 2020: 189) Bu gibi ekonomik krizlerin dünya üzerinde oluşması ülkelerin üretim sistemlerine olumsuz olarak etki etmektedir. Finansal tedirginlik piyasa dengelerini bozmaktadır. Sanayi şirketlerinin atıl kapasitede faaliyet göstermesine veya iflas etmesine sebep olmaktadır. İstihdam dengesi değişmesi, fiyatlar genel seviyesi üzerinde olumsuz tesir göstermektedir. Stagflasyon olarak anılan, işçi çıkarma ve enflasyonun yüksek oranlı artış sorununu gündeme getirmektedir. Bu noktada büyük ticari yapılanmaların karlarını yükseltmek adına farklı illegal faaliyetleri hayata geçirdikleri gözlemlenmektedir. “Yapılan soruşturmalarda yatırım bankasının karını yüksek göstermek için muhasebe hilelerine başvurduğu anlaşılmıştır.” (Altıöz ve Altıöz, 2020: 189)

2.1.2. Kartel tipi işletmeler

Kartel tipi işletme yapılanmaları, çok uluslu ve küresel nitelikli şirketlerin kanuni olarak aralarında kurdukları ortaklıklar olmaktadır. Bu tür birleşmeler dikey ve yatay boyutlu olmaktadır. Bu noktada yatay işletme birleşmeleri tekelleşme faaliyetlerine katkı sağlamaktadır. “Yatay birleşmeler, ikamesi mümkün olan malların üretim ya da satışını yapan firmaların aralarında anlaşmalarıdır.” (Dinler, 2002: 235)

Kartel tipi yapılanmalar, piyasa rekabet imkânlarının arttırılmasından çok piyasa üzerinde rekabet edilmeksizin ürün sunumunun yapılması için kurulan ortaklıklardır. Tröst tipi yapılanmalarda olduğu gibi kartel tipi yapılanmalarda piyasa hâkimiyeti esas alınmaktadır. Kartel tipi şirket

faaliyetleri hukuki zeminden kaynak alan etik olmayan faaliyetlerdir. Tröst tipi yapılanmalarda bahsettiğimiz paravan şirket modeli, kartel ekonomileri için de geçerli bulunmaktadır. Ana şirkete bağlı olarak kurulan ikinci şirket, formal anlamda hayat bulmuş ise kartel tipi faaliyetler oluşturulmaktadır. Paravan şirket kurulması informal düzeyli bir içeriğe sahip ise, tröst tipi yapılanmalar hakim kılınmaktadır. Son yıllarda kar eden şirketlerden bir aile üyesinin aile şirketinden ayrılarak kendi adına girişimde bulunması, akıllara farklı önemli ve bir o kadar da tehlikeli soru işaretlerini getirmektedir. Bu noktada ekonomiye büyük zararlar verileceği bilindiği halde, faiz oranlarının düşük tutulması adına faaliyet gösterilmesi ise küresel nitelikli şirketlerin dünya üzerinde ne kadar büyük boyutlu ve kapsamlı faaliyetlerde bulduklarını göstermektedir. Küresel ekonomik sisteme sosyal ve ekonomik anlamda tesir etmekle kalmayıp siyasi erke de tesir ettiğini kanıtlamaktadır. Her ülkenin kendine has ekonomik yapısı bulunmaktadır. Üretimden aldığı pay nispetinde, faiz, enflasyon ve döviz kurları ayarlanmaktadır. İç piyasada Üretim açığı olan bir ülkede enflasyon yüksek seyrederken, ihracat açığı olan ülkelerde döviz kuru yüksek oranlı bulunmaktadır. Bu tür ülkelerde genel olarak her iki tip açık görülmektedir. Bu sebeple döviz kuru ile enflasyon oranları kendi içerisinde denge kazanmak ile birlikte yüksek seyir göstermektedirler. Faiz oranları ise bu değişim seviyesine göre belirlenmektedir. Sonuç özelliği göstermektedir. Enflasyon ve döviz kuru değerlendirmesinden sonra faiz hadleri belirlenmektedir. Bu anlamda üretim ve ticari hadleri düşük olan bir ülkede yüksek faiz uygulanması zorunludur. Bu durum bir seçenek değil bir zorunluluktur. Böyle bir ekonomide faiz hadlerinin düşürülmesi döviz kurunu daha yukarı çekecektir. Üretmeyen ülke ekonomisinin dış borç stoku yükselecektir. İhracata dayalı finans ve üretilen yapı daha fazla dövize gereksinim duyacaktır. Döviz kuru yüksekliği maliyet enflasyonu oluşturacaktır. Düşük faiz hadlerinde diretilmesi, ekonomiyi büyük ekonomik krizlere ve sosyal patlamalara götürecektir. Bu sebeple dünya iktisadi sistemi yeni bir yol haritası çizmelidir. Geliri tabana yayan ve tüm kesimlerin üretim erkine katılabileceği, yeni bir üretim ve pazarlama sistemi sunumunun yapılması önem arz etmektedir. Üretimi tabana yayılmasını sağlayacak ticaret ekonomi modelinin oluşturulmasında katkı sağlayabilecek uygulamalar arasında, kooperatif tipi üretim ve pazarlama modellerinin örnek alınması bu süreçte olumlu katkılar sağlayacaktır.

3. KOOPERATİFLEŞMENİN ÖNEMİ, FAYDALARI VE FAALİYET ALANLARI

3.1. Kooperatif Tipi Yapılanmanın Önemi

Kooperatif tipi yapılanmalar üyelerinin siyasi, sosyal ve ekonomik haklarını korumak ve geliştirmek için oluşturulmuş yapılanmalardır. “ Kooperatifler tüzel kişiliğe haiz olmak üzere ortaklarının belirli ekonomik çıkarlarını özellikle meslek ve ekonomik gereksinimlerini karşılıklı yardım dayanışma ve kefalet sureti ile sağlayıp korumak amacıyla ve kamu tüzel kişileri ile özel

idareler, belediyeler köyler ve dernekler tarafından kurulan esnek sayıda ortaklı ve esnek sermayeli kuruluşlardır.” (Akdemir, 2009:185) Osmanlı Devleti’nin Türkiye Cumhuriyeti’ne dönüşümünden sonra ülke içerisinde girişimcilik faaliyetini icra edecek olan burjuva sınıfının mevcut olmaması sebebi ile girişimci faaliyetlerin başlatılması devlet eli ile üstlenilmiştir. “ Cumhuriyetin ilk 20 yıllık döneminde en acil tüketim malları sanayilerini kurmakta devlet lider girişimci rolünü üstlenmişti. Bu olay daha sonra aynı alanlarda yatırım yapan özel sektöre yol gösterici, teşvik edici bir hareket olmuştur.” (Göçeri, 1993: 343) Kooperatif tipi yapılanmalar için hukuki düzenlemeleri esas alacak olan kanunlar T.B.M.M tarafından yürürlüğe koyulmuştur. “ Zira hukuki kişilik kazanmadıkça devlet güvencesi sağlanmadıkça kooperatifçilik gelişemezdi.” (Toprak, 2012) İlerleyen süreçte kooperatif birlikleri serbest girişimciler tarafından sahiplenilen kurumlar olmuştur. “ İşletmeler arası işbirliğine gitmek suretiyle bu sorunların etkin bir çözüme kavuşturulmasında üretim derinliğinde olduğu gibi Türk girişimcilerin bağımsızlık tutkusunun payı olduğu görüşündeyiz.” (Müftüoğlu, 2007: 438) Cumhuriyet’in ilk yıllarında yardımlaşma ve dayanışma faktörleri etkin kılınmaya çalışılmıştır. Bu sebeple kooperatif tipi yapılanmalara büyük önem verilmiştir. Kooperatifçilik hareketleri çeşitli sektörlerin el birliği esasına dayanan kurumlardır. Yıpratıcı faaliyetlerden uzak kalınmasını sağlamaktadır. “Sonuçta işletmeler birbirlerini yıpratmakta sorunları çözmek yerine daha da arttırmaktadır. Zira bu mücadele etkin bir piyasa rekabeti olarak değil, çokça tezgâh rekabeti olarak sürdürülmektedir.” (Müftüoğlu, 2007: 438)

Sosyal düzeni oluşturmak adına uygulanan faaliyetler toplumlar için ekonomik yapı kadar önemli olgulardır. Toplum hayatını idame ettirmek için ekonomik etkinlikte bulunmaktadır. Fiziki ihtiyaçların temini için gerekli olan girişim ekonomik etkinliklerdir. Psikolojik yapıya etki eden faktörler ise toplumsal nitelikli sosyal oluşumlardır. Kooperatifçilik faaliyetleri toplumsal ve ekonomik faaliyetleri bünyesinde toplayan organizasyonlardır. Toplumsal duyarlılığı arttırmaktadır. Birey ve grupların birbirleri ile işbirliği içerisinde faaliyet göstermesini sağlamaktadır. İşletme tipi yapılanmalar ise sürekli rekabet ortamını tetikleme sebebi ile çatışma ortamını yaratan ekonomik yapılardır. Bir şirketin fazla kar etmesi için diğer şirketin zarar etmesi gerekmektedir. Dünya ekonomisinin yapısında bulunan bu olumsuz faktörler, belirli bir noktadan sonra kar etme marjı düşen ticari işletmeleri, kartel ve tröst tipi yapılanmalar kurmaya ve açık, gizli işbirliği faaliyeti içerisinde bulunmaya zorlamıştır. Kooperatifçilik tipi yapılanmalar ise etkin ve etkili üretimi esas alan kazan kazan metodunu hakim kılmak üzere ticari faaliyette bulunması sebebi ile paylaşımcılık ilkesini merkeze alan kuruluşlar olmaktadır. Bu sebeple kooperatif tipi yapılanmaların siyasi ve ekonomik olduğu kadar, sosyal hayat üzerinde de etik ilkeleri oluşturmak adına faaliyetleri bulunmaktadır. Bugün gelinen noktada ticari etkinliklerde etik ilkelerin dikkate alınmadığı birçok farklı örneğe tanık olunmasının sebeplerinden birisi bu olgu etrafında

şekillenmektedir. Burada hatırdı tutulmasında fayda olabilecek olgu paranın ticari etkinliğinin araç, insan olma hasletlerinin amaç olduğudur. Bu amaca hizmet edecek tüm kurum ve kuruluşlar meşru, tüm yöntemler hukuki bulunmaktadır. Fakat bu noktada insani hizmet adı altında ticari karı artırmak için çabalayan kurum ve kuruluşlar, dikkatle analiz edilmek sureti ile hassas nitelikli değerlendirmeye alınmalıdır.

3.1.1. Küreselleşme Kavramı

Küreselleşme tanım olarak dünya üzerinde yaşayan birey, grup ve halkların birbirleri ile yakınlaşma sürecini anlatmaktadır. Kavram olarak küreselleşme ise tüm dünya üzerinde tek tipte faaliyet gösteren insan gruplarının oluşturulması hareketine verilen isimdir. Bu sebeple dünya üzerinde tek bir kültür yapısının hakim olduğu veya benzer kültür yapısının oluşturulduğu, yeni bir sistemin varlığına işaret edilmektedir. Bu etkinlikler zarar eden veya düşük kar eden devlet iktisadi kurum ve kuruluşlarının özelleştirilmeye başladığı 1980 yılı kararlarından sonra başlatılmıştır. Kamu iktisadi teşebbüslerinin zarar etmesindeki önemli faktörler arasında görevli personelin yetkin olmaması gelmektedir. Özelleştirilen tüm kuruluşlardaki çalışan personel özelleştirme sonrası görevlerine devam etmesi uygun görülmemiştir. “ Özelleştirme programına alınan kuruluşlarda, özellikle nitelikli personel konusunda ortaya çıkacak sorunların giderilmesi için gerekli tedbirler alınmalıdır.” (TCBYDK, 2002:381) Kayırmacı politikalar bu çok önemli kuruluşların liyakat ilkesi ile tayin edilen nitelikli memurlar eli ile yönetilmesine mani olmuştur. Bu durum küreselleşmenin en önemli faaliyet alanını oluşturmuştur. Küreselleşme olgusunun ana merkezinde tekelci faaliyetlerin etkin kılınması ilkesi gizli olarak yatmaktadır. Siyasi anlamda ülkelere tesir ederek kitlerin zarar etmesi için gerekli girişimlerde bulunurlarken ülke dışında farklı spekülasyonlar ile finansal sistemler üzerinde olumsuz nitelikli faaliyetlerde bulunmaktadırlar. “ Hedge, Webster sözlüğüne göre bahisleri yatırımları vb. dengeleyerek kayıpları önlememeye çalışmak veya azaltmak anlamına geliyor. Hedge işlemi kişinin servetinin piyasa dalgalanmalarına karşı korunması amacı ile yapılır.” (Krugman, 2005:128) Bu madalyonun görünen yüzüdür. Fakat diğer yüzünde farklı bir görüntü arz etmektedir. “ Hedge fonları olası zararlara karşı önlem almıyor. Aslında az veya çok bunun tersini yapıyorlar.” (Krugman, 2005:128) Küresel piyasalardaki ortak şirketlerin spekülasyon nitelikli hisse alımı, satımı vb. faaliyetleri ile, piyasa emtia değerleri değiştirilebilmektedir. Bu sayede düşük alım ve yüksek fiyatlı sunum yapılabilmektedir. Bu değişim finans piyasalarında kuvvetli para giriş veya çıkışı sonunda yapay olarak oluşturulmaktadır. Bu durumda finansal kriz ortamı bu şirketlerin karlılığını artırmada da etkin olduklarını göstermektedir. “ Hiç kuşkusuz Hedge fonları hem başarı kazandıklarında hem de başarısız olduklarında dünya piyasalarını sarsmışlardır. Ve hiç değilse birkaç vakada kötü niyetli spekülatör yeniden sahneye çıkmıştır.” (Krugman, 2005: 128)

3.1.2. Küreselleşmeye Etki Eden Faktörler

Koloncilik faaliyetleri sonucu elde edilen yüksek hammadde düzeyi ve Pazar imkânları batılı devletleri yeni arayışlara sürüklemiştir. Yeni yükselen burjuva sınıfının da katkıları ile uluslararası ticaretin önünde hiçbir engel kalmamıştır. Yirminci yüzyılda insan nüfusu katlanarak artmıştır. Dünya ticaret sistemi görmediği bir rekabet ortamına sahne olmuştur. Ayrıca enerji (petrol) krizlerinin sık yaşandığı bir dönemdir. Bu sebeple üretici firmalar birbirleri ile çetin bir mücadele yaşamıştır. Mevcut rekabet ortamı şirketlerin kar marjını düşürmüştür. Kriz ortamlarından çıkış yolu olarak birlikte faaliyet göstermenin faydalı olacağına kanaat getirmişlerdir. Birbirleri ile gizli ve açık anlaşmalar yapmışlardır. Ayrıca şirket birleşmelerine özel önem vermişlerdir.

1945 ve sonrası savaş ekonomisinin yarattığı olumsuzluklardan kurtulmak için harcanan çabaların hakim olduğu yıllar olmuştur. 1950' li yıllar dünya ekonomisinin toparlanma dönemidir. 1960' lı yıllar ne üretirim satarım mantığının hakim olduğu süreci temsil etmektedir. 1970' li yıllara gelindiğinde firmaların eski rahat rekabetin az veya nispi derecede düşük olduğu dönemleri geride bıraktığı gözlemlenmiştir. “ 1970’lerde dünya krizi ile beraber karlarında ciddi düşüşler olmaya başlıyor, ” (Bayramoğlu ve Gür, 2018:141) Kriz dönemleri üretim açığı olan ülkeleri yüksek oranda etkilemektedir.“ Dış ödeme güçlükleri ülke ekonomileri için daima bir darboğaz teşkil etmiş, Türkiye’de 1970 li yıllarda özellikle birinci petrol bunalımından sonra bu güçlükleri yaşamıştır.” (Özarslan, 1991: 149) Ticaretin eskisi kadar üretici lehine olmadığı gözlemlenmiştir. Ticari şirketler ayakta kalmak adına çokuluslu şirketlerin gözetiminde faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu noktadan sonra millilik kavramı sorgulanmalıdır. “ Kuşkusuz ideolojilerini açıkça söylemek istemeyenler emperyalistlerin oyunlarından söz etmekte, işadamlarımızın bazıları yarınki karlarını düşünerek Türkiye’de rantları kaldıracak devalüasyona karşı çıkararak bunu savunanları kara listelerine alıp, sözlerinin duyulmasına engel olmak amacı ile her şeyi yapıyordu.” (Hatipoğlu, 1995: 31)

İlerleyen süreçte üretici firmalardan bazı topluluklar kartel ve tröst tipi yapılanma dönemine girmiştir. Bilimsel süreçlerden faydalanan ve çok yönlü tahlil yapan kartel ekonomileri aktörleri Prof Dr. John Nash’in öne sürdüğü fikirleri dikkate alarak ticari hayata uygulamaya başlamışlardır. Küresel şirketler faaliyette buldukları ülkelerde kısa vadede istihdam ve para girişi sağlarken uzun vadede yüksek ticari açık oluşmasına sebep olmuştur. Bu durumdan devlet bütçeleri olumsuz etkilenmiştir. Vergi artırımına gitmek zorunda kalmıştır. Bilhassa dolaylı vergilerdeki artış, piyasa mekanizmasını daha da kötü koşullara itmiştir. Söz konusu ticari karteller bilimsel süreçleri yakın takip ederken aynı süreç içerisinde bilimsel faaliyetleri farklı açılardan gözlemlemeyi ihmal etmemişlerdir. Kendi aralarında kurdukları anlaşmalı ve ortak yapılanmalar ile desteklenmek sureti ile kazan kazan modelini uygulamaya koymaları neticesinde, dünya ticaretine tamamen yön veren

seviyeye ulaşmışlardır. Günümüzde görülen ve dünya devletleri için önemli sorun olan yüksek enflasyon sebeplerinin başında yer alan ana faktörlerden birisi bu gelişmelerdir.

4. KOOPERATİF TİPİ İŞLETMELERİN FAALİYET ALANLARI

4.1. Kooperatif Tipi Üretim Modelleri

Ülkeler etkin ve etkili üretim sağlanması için ekonomik ve mali tedbirler almalıdırlar. Ekonomik süreçler ile mali tedbirler ayrı unsurları oluşturmaktadır. Ekonomi politika kavramsal olarak üretim pazarlama işlemlerini içeren reel ekonomik yapıyı ifade ederken, mali süreçler reel ekonomik yapının verimli çalışması için gerekli politikaları hayata geçirmektedir. “Maliye politikasının temel amaçları; sürdürülebilir bir büyüme ortamının oluşmasına katkıda bulunmak, enflasyonla mücadeleyi desteklemek, borç servisini yapabilmek ve borç stokunu sürdürülebilir bir seviyeye çekmek için her yıl önemli oranda kamu dışı faiz fazlası vermektir.” (DPT. 2002: 61) Mali yapı ekonomik süreçlerin etkin çalışması için bilimsel nitelikli uygulamaları düzenlemektedir. Ekonomik uygulamalar ise tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerindeki ürün, mamul ve hizmet üretilmesi adına faaliyet göstermektedir. Mali politikalar ekonominin önündeki üretim engellerini kaldırmaktadır. Ekonomik süreçleri düzenlemek için mali politika kullanılması yanlış bir uygulamadır. Devlet ekonomik yapıya müdahale etmemelidir. Ekonomiyi iç ve dış spekülasyonlardan korumak adına kanun çıkartmalıdır. Amaçları tayin etmek ve sistemi korumak adına faaliyet göstermelidir. Ekonomik yapı mali politikayı belirlemektedir. Mali politikanın ekonomik yapı üzerinde tesiri bulunmamalıdır. Bu noktada devlet kurumları, ülke içerisinde tekelleşme, haksız kazanç sağlanması, gizli anlaşmalar ile kurulmuş şirket ortaklıkları, zararlı olduğu anlaşılan paravan tipi şirket yapılanmaları gibi faaliyetler ile mücadele etmek için çalışmalıdır. Kooperatif tipi üretim yapılanmaları, tüm süreçleri kontrol altında olan birimler olması dolayısı ile saydığımız olumsuzlukların en düşük düzeyde karşılanması beklenen işletme birliklerini oluşturmaktadır. Bu sebeple kooperatif tipi yapılanmalar, gözetim kolaylığı yanında şeffaf nitelikli hesap verebilirlik faktörleri ile ön plana çıkan denetimli yapılanmaları oluşturmaktadır.

Kooperatif tipi yapılanmalar tüm illerde başarı ile uygulanabilmektedir. Siyasi olarak mutlakiyet, meşrutiyet ve cumhuriyet rejimi ile yönetilen ülkelerde faaliyet gösterebilmektedir. Köy, kasaba, şehir ve büyükşehir yapılanmaları için uygun bulunmaktadır. Bu çalışmada en çok bilinen kooperatif faaliyet alanlarından bir kaçına temas edilmektedir. En eski tip kooperatıf faaliyet alanı olarak bilinen tarım hayvancılık ve yapı kooperatifleri örnek olarak sunulmaktadır. Kooperatif faaliyetlerinin günümüz teknolojisi ile birleşmesi ile yüksek düzeyli üretim imkânına sahip olunabilecektir. Tarım ve hayvancılık alanında üretim faaliyetleri, ülke ekonomilerine önemli

oranda katkı sağlarken, gelir dağılımı dengesizliğini azaltıcı etki edecektir. Atıl kapasitede bulunan tarım arazileri, üretim sistemi içerisine dahil edilirken, kendi işinde çalışma şevkine kavuşan emekçi kesim daha üretken bir yapıda faaliyet gösterecektir. “ Görülüyor ki az gelişmiş ülkelerde birikimin az olmasının esas nedeni ortalama tüketim eğiliminin yüksekliği değil kişisel gelirlerin düşük olmasıdır.” (Sevindirici, 2001: 71) Kooperatif tipi üretim şirketlerinin fiziksel, psikolojik anlamda ve hem birey hem de grup bazında faydaları bulunmaktadır. Kooperatifler kanalı ile üretim etkinliğinin yüksek düzeylere çıkarılması, tüm kademelerde denetim imkânı sağlamaktadır. Böylece etkin vergilendirme imkânı ile vergi kaçaklarının önüne geçilmektedir. Ayrıca ürettiği ürünlerin ihtiyacından fazlasını dış ülkelere ekonomik fiyatla sunulmasına vesile olarak, küresel barışa olumlu katkılarda bulunulacaktır. Bu sebeple söz konusu olgunun çok yönlü faydaları bulunmaktadır. Kooperatifçilik faaliyetleri çeşitli sanayi, tarım ve hizmetler sektörüne uygulanabilmektedir. Fakat en çok görülen türleri tarım ve hizmetler sektörüdür. Ayrıca konut yapı kooperatifi gibi birçok sosyal alanda etkinlik göstermesi, kooperatif tipi işletmelerin ekonomik olduğu kadar sosyal amaçlar içinde faydalı kuruluşlar olduğunun önemli bir göstergesidir.

4.1.1. Tarım Kooperatifleri

Tarım çiftlikleri köy yönetim kooperatifinin bünyesinde bulunan teknik ekipman ve makinelerin sıra ile kullanımı ile sağlanmalıdır. Belirli bir toprak parçası her gün başka bir tarlanın ekim ve hasat işlemini tamamlamalıdır. Bu sayede her çiftçinin elinde biçerdöver, traktör ve diğer ekim, hasat makinelerinin konuşlu bulunmasına gerek kalmadan tarımsal faaliyet sunulacaktır. Her köy için bu şekilde kooperatifleşmeye gitmek eylemin siyasi ayağını oluşturmaktadır. Bu sistem günümüzde uygulanmaktadır. Fakat teknik boyutlu sunum sağlanması noktasında, detaylı bir organizasyon yapısı hakim kılınmamıştır. Diğer bir ifade ile teknik faaliyetlerin sunumu noktasında ve formel düzeyde, tüm üreticilerin katılımı ile etkin bir ortaklık faaliyeti oluşturulamamıştır. Bu duruma etken olan faktörlerin başında gelen unsur, maddi etkinliğin zayıf olması noktasında toplanmaktadır. İkincil faktör ise her üreticinin eşit mülkiyet büyüklüğüne sahip olmamasıdır. Büyük üreticiler, ortak ekipman tahsisine olumlu yaklaşırken, küçük üreticiler kiralama yolu ile faaliyet göstermeyi faydalı bulmaktadır. Ayrıca tarım ve ticaret bakanlıkları konuya mesafeli olarak yaklaşmaktadır. Bakanlıklar reel sektör adına, demirbaş üretimi yerine, üreticiye sıcak para akışı sağlamaya yönelik yaptırım kararları almaktadır. Süspansiyon sunumları yolu ile çiftçilerin desteklenmesi uygulamasına önem verilmektedir. Ayrıca düşük seviyeli ve belirli bir süreye kadar geri ödemesi olmayan krediler ile destekleme faaliyetinde bulunmaktadırlar. Bu düzenlemeler üretim düzeyli sorunlara geçici nitelikli fayda sağlamaktadır. Soruna kalıcı çözüm sunamamaktadır. Üreticilere sağlanan maddi süspansiyonlar, demirbaş alımı için kullanılmaktan ziyade mülk alımı ve diğer bankalar üzerinden düzenli faiz geliri elde etmek için kullanılmaktadır.

Bu çok yanlış bir politikadır. Fransa dahil bütün gelişmiş ülkeler tarımsal faaliyetlere büyük önem vermişlerdir. AR-GE faaliyetleri ile desteklenmektedir. Kuru tarımdan sulu tarıma geçilmesi, yeni sanayi tekniklerinin geliştirilmesi, teknolojik yenilikler, ürünlerin daha kaliteli hale getirilmesi adına birçok bilimsel faaliyetlerin sunumunun sağlamaktadırlar. “Üçüncü tarım devrimi tarlalarda değil, genetik mühendisliğinin modern teknikleriyle laboratuvarlarda geliştirilen yeni, yüksek verimli buğday ve başka ürün türlerine dayanan gelişmeleri ve buna ek olarak da tarım, yöntem ve araçlarındaki ilerlemeleri ifade etmektedir.” (Tümtekin ve Üzgüç, 1999:141) Bu farklılıklar üzerinde uzun zaman düşünülmesi gereken üzücü bir nitelik göstermektedir. Tarım bakanlığı maddi destek sunarken, ilgili kaynağın üretimde kullanılacak ortak makine ve ekipmanların oluşturulması için kullanılmasını teşvik eden düzenlemeleri hayata geçirmesi halinde ortak ekipman yapılanmasını teşvik etmiş olacaktır. Bu düzenleme ile çiftçi büyük bir imkâna kavuşacaktır. Üretimi artıracak yönde rasyonel uygulamaların ön planda sunulması, atıl kapasitede bulunan toprakların üretim sistemine dahil edilmesini sağlayacaktır. Birçok üretici, tarımsal faaliyette bulunmak yerine düşük asgari ücret ile vasıfsız işçi olarak il ve ilçelerde çalışmaya başlamıştır. Bu değişim işverenlerin ilgisini çekse de emekçiler için kaygı verici bir durumdur. “Asgari ücret çalışanların düşük ücretlere karşı korunmasını sağlayan en etkin sosyal politika araçlarından birisidir. Çünkü işçi emeğinden başka bir gelir elde etme imkânına sahip değildir.” (T.C.B.H.M. 2001: 167) Yüksek düzeyli üretim faaliyeti tarımsal ürün fiyat seviyesini düşürücü etki gösterecektir. Refah seviyesinin artmasına etki edecektir. Tarım arazilerinin atıl konumda bulunması ise fiyat artışı ile alım gücünü düşürürken, ülkenin en temel ürünlere bile gereksiniminin artmasına sebep olacaktır. Yakın geçmişte saman gibi basit bir ürünün dahi yurtdışından gemiler ile ithal edilmesi garip olmak ile birlikte bir o kadar da düşündürücü bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. “Dış ticaret hadleri bir ülkenin dış ticaret ilişkilerinin lehtemi, alayhtemi işlediğini anlamak için kullanılan bir ölçüdür.” (Eğilmez, 2010: 143)

4.1.2. Hayvancılık Kooperatifleri

Köy hayvancılık kooperatifleri ile tarım köy kooperatifleri gibi tek bir paydada faaliyet gösteren yeni bir yapılanmaya gidilmesi faydalı olacaktır. Makine ve üretim ekipmanları ortaklaşa kullanılabilirdiği gibi hayvansal üretim çiftlikleri de aynı çatı altında toplanabilmektedir. Bu sayede tek bir noktada üretim faaliyeti uygulanırken, güvenlik ve emniyet tedbirlerinin tek bir noktadan yönetilmesi sağlanacaktır. Örnek olarak 5000 hektar arazi üzerinde 100 üreticinin faaliyet gösterdiği büyük bir çiftlik düşünelim. Bu çiftlikte her üretici için yeterli açık alan bulunacaktır. Sürüler aynı mekânda fakat karışık ikamet edecektir. Yalnızca kapalı alanları sınırlı bulunmalıdırlar. Gündüz beraber ve karışık nizamda otlamaktadırlar. Gece olunca çobanlar sürüleri ayırmak sureti ile her üretici için ayrılmış alanlara yönlendirmektedir. Fakat tüm sürüler aynı

mekân da çitler ile ayrılmış alanlarda korunmaktadırlar. Böylece veteriner kontrolleri, ilaçlama faaliyetleri hassas olarak tatbik edilirken, yemleme, sulama ve bakım faaliyetleri disiplinli bir şekilde icra edilecektir. Ayrıca birçok veteriner hekim ve yardımcı hizmet elemanına istihdam imkânı oluşturulacaktır. Örneğimize dönecek olur isek; bu büyüklükteki bir çiftlikte 7 veteriner hekimin haftada bir gün, tam zamanlı olarak faaliyet göstermesi ile oluşabilecek olan en ufak bir soruna, kısa sürede çözüm üretilmek ile birlikte, yedi gün üzerinden, yirmi dört saat olarak kontrollü etkinlik sağlanacaktır. Bu büyüklükte bulunan çiftlik için, 7 veterinere verilecek olan ücret ve diğer harcamalar, oransal anlamda küçük bir maliyet oluşturacaktır. “Türkiye de gelir dağılımını belirleyen be nedenlerin çoğuna katılmak mümkündür. Ne var ki bunlar ne yeterlidir ne de gelir dağılımını düzelterek önlemler bu çerçeve içinde alınacak olursa bu sorun çözülecektir.” (Hatipoğlu, 1993: 125) Hastalıkların zamanında tespit edilmesi ve tedavi uygulamaları sayesinde sürü sayısındaki kayıp oranları ve doğum esnasında uygulanan yanlış yöntemler dolayısı ile oluşabilecek kayıplar büyük oranda azaltılmış olacaktır.

4.1.3. Yapı Kooperatifleri (Şehir Tipi Kooperatifçilik Uygulamalarına Örnek Yapılanma)

Barınma dünya genelinde önemli bir sorundur. İnsanın temel ihtiyaçları arasında öne çıkan etmenlerin başında gelmektedir. Bu temel husus sağlanmadan diğer faaliyet alanlarına yönelmesi mümkün değildir. Maslow ihtiyaçlar hiyerarşisi tezinde bu olguyu çok güzel olarak özetlemiştir.

496

Konut yapım sürecinde toplu teşkilatlanma uygulamaları, üretim maliyet kalemi olan maddi karşılıkları önemli oranda düşürmektedir. “Konut kalitesi açısından gelir gurupları arasında büyük farklar söz konusu.” (Işık, 2022: 172) Kooperatif tipi yapılanmalar kanalı ile konut üretim faaliyetleri, evsizlik sorununa kalıcı nitelikli çözüm üretecektir. Bu durumda müteahhit firmalara ödenmesi gereken konut bedelinin, üçte bir fiyatına mülk sahibi olunacaktır. Ülkede yeterli konut bulunmaktadır. Fakat eşit olarak dağılmamaktadır. Binlerce konuta sahip olan yüzlerce kişi bulunmaktadır.

Kooperatif olarak faaliyet göstermek sureti ile inşaat malzemesi temin edildiğinde her üründe en az yüzde elli oranında tasarruf sağlanmaktadır. Tüm müteahhit firmalara bu indirim uygulanmaktadır. Kooperatif olarak faaliyet gösterildiğinde, yüksek düzeyli alım yapılması sebebi ile müteahhit şirketlere uygulanana indirim miktarı üzerinden alım yapılacaktır. Ayrıca parke, seramik gibi ürünlerde alım üretici fabrikalardan doğrudan nakil edilmesi şartı ile daha yüksek indirim uygulaması yapılabilmektedir. Örnek olarak yüz metrekare seramik alan müşteri ile yüz bin metrekare seramik alan müşterinin, aynı fiyat üzerinden ücretlendirilmesi mümkün görünmemektedir. Bu noktada yüz metrekarelik bir daire üretimi için, kaba inşaat gideri olarak adlandırılan temel inşaat kalemleri (demir, çimento, tuğla), işçilik ücreti vs. 250.000 TL.’ nin

altında kalmaktadır. İnce işçilik kalemleri olan; elektrik tesisatı, su, doğalgaz, atık su tesisatı, kapı, pencere, mutfak dolap, seramik, parke gibi ücret kalemleri de 250.000 TL.'nin altında kalmaktadır. Toplu konut üretiminde bir dairenin maliyeti 1.000.000 TL. olmaktadır. Aynı dairenin müteahhit firmadan alınması durumunda 3.000.000 TL' nin üzerinde bir ücret ödenmesi gerekmektedir. Bu durumda 1 daire fiyatına 3 daire imar etmiş olmaktayız. Ayrıca paranın belirli ellerde toplanması da engellenecektir. Bu şekilde basit bir firma kurarak 1 birime ürettiği daireyi 3 birime satmak sureti ile sürekli ve yüksek düzeyli kar edilmesi sonucunda para belirli ellerde sabit kalmaktadır. Gelir eşitsizliği topluma acı bir fatura çıkarmaktadır. Eğer bu betonlaşma faaliyetlerinde müteahhit firmaların önüne geçilecek önlemler alınmaz ise dünya genelinde iklim değişiklikleri, büyük facialara sebep olacaktır.

Konut yapı kooperatifleri adı ile üretilen konutların sunumu ile gelir dengesizliği azaltılacaktır. Üretim imkânlarının reel sektöre aktarılması sağlanacaktır. Ülkelerin gelişim ve dönüşümü, sanayi faaliyet alanı çapının büyümesi ile doğru orantılı bulunmaktadır. Yatırım malları üretimi noktasında öne çıkan ülkelerin GSMH düzeyleri yüksek seviyelerde bulunmaktadır. Bu ürünler ihraç kalemleri içerisinde yüksek oranlı katma değer üretmektedir. Konut sektöründe, yüksek miktarda üretim, kısa ve orta vadede fayda sağlamaktadır. Uzun dönemde, ülke ekonomilerine fayda sağlamayacaktır. Bilhassa ara ve ana mamul ürünlerin karşılanması noktasında, dışa bağımlılık seviyesi, oransal olarak yüksek olan ülkelerde ters yönlü etki oluşturabilmektedir. Ülke içerisinde istihdam yaratması ve para döngüsünü sağlaması noktasında faydası olmasına karşın döviz kurunun yükselmesi dış borçların artmasına sebep olabilmektedir.

4.1.4. Hizmet Tipi Kooperatifler

Hizmet sunumu farklı ticari bir kavramı oluşturmaktadır. İnsan ilişkilerine göre şekillenen faaliyet yapısıdır. Kişiler arası iletişim, ürün dağıtım gibi çeşitli alanlarda faaliyet gösterilmektedir. Teknik faaliyetleri kapsayan hizmetler ticari faaliyetler nakliye gibi çeşitli alanlarda görev faaliyetini kapsamaktadır. Günümüzde sıkça kullanılmaktadır. Nakliyeciler dernekleri kuaförler dernekleri emlakçılar dernekleri gibi hizmet faaliyetlerinde görevli olan sosyal gurupların kooperatif çatısı altında toplanarak hizmet vermeleri kendileri için faydalı olacaktır. Yüksek düzeyde verimlilik sağlanacaktır. Daha şevkle faaliyet gerçekleştirilecektir. “ AET ülkeleri ile İngiltere'nin büyüme hızları arasındaki fark istihdam artışından değil, işgücünün verimliliğindeki hızlı artıştan kaynaklanmaktadır.” (Yılmaz, 1984: 21) Ekili sonuçlara sahip olunacaktır. “ Etkililik planlanan sonuçlarla fiili sonuçların oranlanmasıyla elde edilir.” (Akdemir, 2012:155) Bu durum işletmenin etkin faaliyet yapısında olduğunu göstermektedir. “ Etkinlik işletmenin ölçülerle uyumlu olması olarak tanımlanabilir. Doğru işin doğru olarak yapılmasında etkinlik olarak tanımlayabilir.” Akdemir, (2012: 155) Daha denetimli kapsamlı çalışmalar yapılması için zemin oluşturacaktır.

Farklı fikirlerin paylaşılması ile kazan kazan metotlarının uygulanmasının yolu açılacaktır.

5. KOOPERATİF TİPİ YAPILANMALARA İŞLETME FONKSİYONLARININ UYARLANMASI

5.1. Kooperatif Tipi Yapılanmaların Küresel Şirketler ile Rekabet Edebilmesi İçin

Gerekli Faaliyetler (İşletme Fonksiyonları)

Kooperatifçilik faaliyetleri uygulanırken etkili sunum yapılmalı büyük ticari işletmelerin sahip olması gereken tüm ilkeler, bilimsel süreçler işletilmek sureti ile yönlendirilmelidir. “Demek oluyor ki tüketim malları piyasasında olduğu gibi üretim faktörleri piyasalarında da tam ve mükemmel rekabet koşulları gerçekleştirilmediği zaman ki gerçekleştirmenin son derece güç olduğunu daha önce açıklamış idik toplumun refah seviyesinde az veya çok bir kayıp söz konusu olacak.” (Üstünel, 1994: 287) Olgu ve olaylara farklı noktalardan temas edilerek, değişik açılardan tahlil edilmelidir. Reklam yönetimi ve farklılık yaratmak adına faaliyet gösterilmelidir. Örnek olarak; köy süt üreticileri kooperatifi, ürünlerini sunarken, bağlı bulunduğu köyde, her yıl spor etkinliği düzenleyebilir. Edirne ilinde Kırkpınar etkinliklerini konu alan reklam faaliyetlerinde bulunulabilir. Farklı coğrafik ve ananevi faaliyetler ile marka özdeşleştirilebilir. Kooperatif tipi yapılanmaların etkin ve etkili faaliyette bulunabilmesi için etkin bir işletme tesisinin tüm özelliklerini bünyesinde bulundurması gerekmektedir. Kooperatiflerin marka oluşturması ve etkin reklam yönetiminde bulunması gerekmektedir. Diğer değişkenler ile birlikte değerlendirilmelidir. Bu süreçte marka oluştururken, etkin reklam faaliyet kapasitesine önem verilmelidir. İşletme fonksiyonları olan; Pazarlama, İnsan Kaynakları, Muhasebe, Halkla İlişkiler, Finansman, Üretim ve en önemlisi Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) faaliyetleri ile desteklenmektedir.

5.1.1. Üretim Fonksiyonu

Üretim süreçlerinde kayıt esası getirilmesi, üretimin tüm aşamalarının nihai değerlendirilmesinde fayda sağlayacaktır. Sınırları ayrı olan işletmeler ürünlerini birleştirme sırasında üretim faaliyetleri esnasında tüm faaliyetleri kayıt etmek sureti ile kalite bandrolü ile mükâfatlandırılmalıdır. Bu uygulama tüm üreticilerin aynı süreçleri tatbik etmesini sağlayacaktır. Böylece aynı kalitede sunum yapılması ve ürünler arasındaki farklılıklar ortadan kaldırılacaktır.

Üretim aşamasında ortak makine ve teçhizat kullanılması demirbaş maliyetlerini ve amortisman giderlerinin minimum boyuta indirgenmesini sağlayacaktır. Bu düzenleme tarım tipi işletmelerde yoğun, hayvancılık tipi işletmelerde kısmen, küçük ve geleneksel tip sanayi işletmelerinde düşük

düzeyle olarak tatbik edilebilmektedir. Örnek olarak, hasat zamanı kullanılan biçer-döverler sura ile kullanıma sunulmak sureti ile oluşturulan liste ile üyelerin hizmetine sunulmalıdır.

5.1.2. Pazarlama Fonksiyonu

Üretilen ürünler tek bir noktadan pazarlanması sağlanmalıdır. Aynı kalitede olduğu kanıtlanan ve belgelendirilen ürünler alıcıya sunulmak üzere nakliye aşamasına geçilmelidir. Üretimin tüm aşamalarının kayıtlı bulunması pazarlama etkinliklerine büyük katkı sağlayacaktır. Her üretici ürettiği ürün karşılığı olan maddi karşılığı elde edecektir.

Pazarlama fonksiyonunun işlerlik kazanması için aynı zamanda birlikte üretim olanağı kazanılmalıdır. Aynı zaman ve süreçlerin takip edilmemesi gerekmektedir. Buradaki asli amaç tek bir şirket gibi hareket edilmek sureti ile alıcı işletmeye alternatif seçenekler sunulması ve yüksek miktar ve sayıda ürünün aynı anda sunulmasıdır. Bu sebeple üretilen ürünlerin kısa süre içerisinde ve aynı kaliteli olarak tek bir noktadan sevk edilmesi gerekmektedir.

Tarım ve hayvancılık sektöründe çeşitli ürünlerin sunumları, geleneksel ve hafif sanayi tipi üretim faaliyetlerinde (halıcılık, ipekböcekçiliği, sabun, süpürgecilik) gibi uyarlanabilmektedir. Ayrıca hizmetler sektöründe toplu hizmet alımı için etkin değerlendirme yapmak mümkündür. Örnek olarak, İstanbul Kenti'nde düzenlenmesi planlanan bir kapsamında usta ve kalfa yeterliğine sahip 150 kişilik kuaför gurubunun görevlendirilmesi için faaliyet gösterilebilmektedir. Bu noktada ağır sanayi harici tüm sektörler için ürün ve hizmet birleştirilmesi maksatlı sunum yapılabilmektedir. Hizmetler sektöründe sicil sistemi getirilmesi ve meslek teşkilatı içerisinde görevli olan bir gurubun kooperatif üyeleri içerisinde oluşturulması faydalı olacaktır. Bu uygulama hizmetler sektöründe daha disiplinli olarak hizmet üretildiğini gösterdiğinden dolayı talep eden firmalar nezdinde itibarlı bir uygulama olarak değerlendirilecektir.

5.1.3. İnsan kaynakları yönetimi

Kooperatif tipi işletmelerin ortak ve özel faaliyetleri için görevli, işçi ve memur alımları kooperatif yönetimi tarafından icra edilmelidir. İşe alım ve faaliyet esnasında görevlilerin kayıtları sicil yönetmeliği esasına uygun olarak düzenli bir şekilde kayıtlanmalıdır. Günlük haftalık ve aylık çalışma saatleri, aylık maaş ödemeler, özel durum bilgileri, yeterlilikler, eğitim faaliyetleri gibi birçok kayıt titizlikle takip edilmelidir.

İnsan kaynakları yönetiminin şirketler bünyesinde uygulanmasının üretici şirketlere birçok faydası bulunmaktadır. Üretim veya faaliyetin her aşamasında ilgili ve bilgili faaliyetlerin gerçekleştirilmesini sağladığından işçi kaynaklı üretim kayıplarını en az düzeye indirgenmesini

sağlamaktadır. İşçilerin işi sahiplenmesine, şevkle çalışmasına ve dolayısı ile üretimin etkin ve etkili olarak faaliyette bulunmasını sağlamaktadır.

Kooperatif tipi işletmelerde insan kaynakları planlaması uygulamaları tüm sektörler için hayata geçirilebilecektir. Tarım, hayvancılık, hizmetler, hafif ve geleneksel üretim tipi sanayi işletmeleri için seçilecek görevli personelin nitelikli ve kifayetli olarak seçilmesini sağlayacaktır. Diğer bir ifade ile ne iş olursa yaparım tarzı yaklaşımın yerini benim mesleğim budur eğitim alanım bu görevdir tarzındaki bildirimler almadıkça büyük ticari şirketler karşısında rekabet imkânı oluşturulması mümkün değildir. Bu noktada kooperatifler asgari ücret üzerinden mesleksiz personeli almak yerine daha fazla ücret ile konusunda eğitilmiş ve nitelikli personelin alınmasını sağlamalıdır. Bir örnek ile sunacak olur isek; tarım veya hayvancılık sektöründe vasıfsız işçinin işe alınması yerine, tarım teknolojileri ön lisans veya veterinerlik ve laborant teknikerliği ön lisans programı mezunlarının işe alınma tercihinde bulunulması kıyas kabul edilemeyecek kadar önemli bir noktada bulunmaktadır. Çalıştığı hayvancılık faaliyeti ile ilgili işletmede bir buzağıya ne kadar süt vereceğini bilmediği için yavrunun ölümüne sebep olan bir çalışan ile üretimin tüm aşamalarında kitabi bilgiler ile faaliyet gösteren meslek sahibi uzmanın aynı değerlendirmeye tabi olmaması gerekmektedir. Liyakat esas alınırken, liyakate göre mükâfatlandırma faaliyetleri de dikkate alınmalıdır.

5.1.4. Finansman

Finansman analizi önemli bir faaliyettir. Alanında yetkin olan uzmanlar tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Yıllık karlılık oranları bünyesinde ve Pazar payının analiz süreçleri işletilmek sureti ile büyüme oranları ve gereksinimler karşılaştırılmaktadır. Bu noktada fırsatlar ve tehditler etkin olarak değerlendirilmelidir. Bu sebeple etik değerlere bağlı kalınmaya özen gösterilmelidir. Unutulmamalıdır ki amaca götürecek olan tüm stratejiler mubah değildir.

Detaylı SWOT analizi ile güçlü ve zayıf yönler belirlenirken, büyümeye etki eden güçlü ve zayıf yönler detaylı tayin edilmelidir. Borçsuz büyüme gerçekleştirilmesine önem verilmelidir. Kısa ve uzun dönemli yatırımlara önem verilmelidir.

5.1.5. Muhasebe

Finansman faaliyetine destek olan önemli bir fonksiyondur. İşletmenin hedeflerine ne kadar yaklaştığı, hangi bölümlerde güçlendirilmesi gerektiği gibi birçok konu hakkında bilgilendirmeye aracı olmaktadır. İşletmenin rakamsal olarak geldiği noktayı tanıtmaktadır. İşletme yüksek maddi kaynak ayırdığı etkinliklerin tekrar değerlendirilmeye alınması sağlanmaktadır. Farklı seçenekler

üzerinde yoğunlaşmayı sağlamaktadır.

Muhasebe ilkeleri üretim ve pazarlamanın tüm süreçlerinde değerlendirilme yapılmasına hizmet ederken ülke ekonomilerine ek fayda sağlamaktadır. Vergilendirme süreçlerine tüm aşamalarda fayda sağlamaktadır.

5.1.6. Araştırma geliştirme fonksiyonu (AR- GE)

Dünya ekonomileri sürekli değişen bir çizgide faaliyet göstermektedir. Günümüzden kırk yıl öncesinde bir sokakta belli adreslerde telefon bulunmaktaydı. Bugün gelinen süreçte her hanede birkaç cep telefonu bulunmaktadır. Teknoloji sürekli ilerlemektedir. Söz konusu ilerlemeler dünya üzerine de sürekli nitelikli ve hızlı teknolojik gelişim faaliyetinin var olduğunu göstermektedir. Bu sebeple ayakta durmak ve kalıcı olmak işletmelerin araştırma ve geliştirme faaliyetlerine ağırlık vermesi gerekmektedir. Araştırma geliştirme en önemli işletme fonksiyonudur. Bir işletmenin ayrıcalıklı ürün üretmesi ve düşük maliyet ile piyasa sunumu yapması için araştırma ve geliştirme faaliyetlerine büyük önem vermesi gerekmektedir.

Yenilikçi ve gelişmeci yaklaşımlar tüm seviyelerde etkin olarak sunulmalıdır. Emekçinin görevini yaparken gerekli hareketlerden, tarımsal ve hayvansal ürünlerin laboratuvar aşamasında geliştirilmesine kadar tüm aşama ve faaliyetler bilimsel incelemeler nezdinde değerlendirilmelidir. Üretimin tüm etkinliklerinin bilimsel nitelik kazanması için öncelikli olarak disiplinli çalışma ortamı oluşturulmalıdır. İlgili çalışanları görevlerini severek icra edebilmeleri için gerekli olan ilk olgu düzen ve disiplinin varlığıdır.

5.1.7. Halkla ilişkiler fonksiyonu

İletişim tüm aşamalarda önemli bir faaliyet alanını oluşturmaktadır. Marka oluşturulması aşamasında ürünü talep edenlerin görüşleri alınarak etkin bir değerlendirme yapılmalıdır. Reklam faaliyetleri uygulanırken süreçlere etki eden faktörlerin sunumları müşteri isteklerine göre temin edilmelidir. Tüketici kesim ile sürekli olarak temas halinde bulunulması etkin bir geri dönmüşüm alınmasına sahip olunmasını sağlarken reklam faaliyetlerinin sunulmasına fayda sağlamaktadır.

Etkili bir marka olmak önemli bir etkinliktir. Marka oluşturulması ve reklam faaliyetleri ile üretilen ürünlerin tanıtılmasında halkla ilişkiler birimleri etkin olarak faaliyet göstermelidir. Bir ürünün üretilmesi kadar pazarlanması da önemli bir faaliyettir. Pazarlama kabiliyetleri ise ürün tanıtım faaliyetlerinin uygulanması ile ilgilidir. Yüksek kaliteli bir ürün etkili sunum yapılmaması sebebi ile düşük pazarlama rakamlarına sahip olabilmektedir. Daha düşük seviyeli bir ürün ise doğru reklamcılık faaliyetleri sayesinde yüksek seviyelerden satış yapabilmektedir. Bu sebeple

reklamcılık faaliyetlerine önem verilmelidir. Marka oluşturma aşamasındaki en etkin faaliyet reklamcılık aktiviteleridir.

5.2. Marka Oluşturmanın Önemi

Üretim önemli bir kavram olmak ile birlikte pazarlama faktörleri ile anlam kazanan bir süreçtir. Bu anlamda marka oluşturma faaliyetleri önem kazanmaktadır. Küresel düzeyde faaliyet gösteren tüm şirketler marka oluşturma noktasında yoğun faaliyetlerde bulunmuşlar ve bu aşamanın sonunda ticari etkinliklerinde başarı kazanmışlardır. Bu noktada marka oluşturma faaliyetlerinin belirli aşamalarda tanıtım yapmaktan ibaret olduğu varsayılmaktadır. Bu yanlış bir düşünce sistemidir. Marka oluşturmak, farklı bir kavram, ürün tanıtım faaliyeti ayrı bir kavramdır. Marka oluşturmak birçok sosyal ve psikolojik etmenin birlikte değerlendirilmesini esas alan gelişmelerin hakim olduğu faaliyet yapısıdır. Tüketicinin zihninde farklı bir algı oluşturulmalıdır. Aksi takdirde diğer ürünlerden farklı bir sunum yapılamayacaktır. Örnek olarak bir sigara firması bir paket sigara pazarlarken, sigarayı değil sigara paketinin üzerindeki kovboyun imajını pazarlamıştır. Bu sayede farklı tanıtım faaliyetinde bulunarak zihinsel süreçler üzerinde farklı bir etkileşim oluşturmuştur.

5.3. Reklam Yönetiminin Önemi

Ürün tanıtım ve pazarlama aşamasının en önemli faktörlerinden birisi reklam yönetim faaliyetidir. Ürünün tüm aşamalarda sunumuna öncelik verilmelidir. Tanıtım net bir içerik ile sunulmalıdır. “Bilgi ve iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler diğer alanlarda olduğu gibi ekonominin her sektöründe önemli değişimlere neden olmuştur. Değişimlerin boyutu ve içeriği yeni ekonomi kavramı ile ifade edilmektedir.” (Akyazı vd., 2008: 151) Yapılan uygulamalar yanında yapılamayan uygulamalara da yer verilmelidir. Ürünün hangi yöntem ve süreçlerden geçtiğine temas edilmelidir. İnanırcılık ancak gerçekler dile getirildiğinde amacına ulaşacaktır. Abartılı anlatımlardan kaçınılmalıdır. Benim babam x otomobil gibi adam, bu ürünü kullanan asil bir kişidir tarzında sunulan reklamcılık faaliyetleri inandırcılıktan uzak bulunmaktadır. Reklam faaliyetleri, geniş kapsamlı değerlendirilmesi gereken bir süreçtir.

6. GENEL DEĞERLENDİRME

Dünya ekonomisi 20 yüzyıl ve sonrasında önemli konjonktürel nitelikli krizlerin, hakim olduğu bir dönem olmuştur. Küresel ekonomilere etki eden ülkelerin kendi kanunlarını direttikleri görülmüştür. “ABD’ nin Brethon Woods kasabasında yapılan bir anlaşmaya göre dolar diğer para birimleri karşısında bir değer-referans-varlık statüsü elde eder.” (Nural, 2021: 161) Ticari dönüşüm altın gibi değerli madenler gibi kıymetler ve bu değerlerin rezerv seviyesi üzerinden

değerlendirmeye alınmaktadır. Farklı bir uygulamaya gitmek söz konusu ayrıcalığa sahip olan ülkelerin paralarının gereksiz yere kıymetlenmesi anlamına gelmektedir. Bu kıymet merkez bankası devlet kontrolünde ise ülkenin çıkarına bulunmaktadır. Merkez bankası ve para basma yetkisi özel kişi veya guruplara tanınmış ise bu şirketlerin gereksiz yere ve aşırı zenginleşmesini sağlayacaktır.“ Doların altın değeri sabitlenir. 35 ABD doları 1 ons altına eşitlenir. Eski sistem çökmüş oyunun kuralları değişmiştir.” (Nural, (2021: 165) İlerleyen süreçte ekonomik yapılanmaya tesir etmek için küresel aktörlerin faaliyetlerine devam ettikleri gözlemlenmiştir. “ Böylece ABD’ nin önemli finans merkezlerinden biri Chiago Mecantile Exchange 1970’ li yıllarda 125 yıldır kullanılan zirai ürün kontratları yanında döviz faiz ve hazine bonolarına bağlı vadeli işlem kontratlarını da işleme alır.” (Nural, 2021: 165) Bu noktada önemli bir hatırlatma yapmakta fayda bulunmaktadır. Küresel ticarete hakim olmayan aktörler tekel olma adına finansal ve reel ekonomik piyasalarına tesir etmek isterlerken, aynı zamanda farklı algı oyunları ile psikolojik uygulamaları da hayata geçirmektedir. Bu sebeple durum analiz edilirken çok yönlü tespit edilmelidir. Buradaki amaç diğer şirketlerin rekabet edemediği bir piyasa oluşturmak, yüksek fiyat seviyesinden yeknesat ürünleri piyasaya sunmak, kültüre etki ederek ürün farklılaşması riskini ortadan kaldırmaktır.“ Zira dikey yaklaşım tüketimin tüketime bağlı maddi kültürle birlikte üretimi tüketime bağlayan bir dizi toplumsal süreç yapı ve ilişkiye bağlı olduğunu kabul eder. (Fine, 2001: 301) Düşük stoklu üretim yapılması için kültürel değişim sağlanmalıdır. Bu sebeple AR- GE faaliyetlerine ve üniversitelere büyük görev verilmiştir. Dünya genelinde yüksek başarılı öğrencilerin çeşitli gelişmemiş ülkelerden tespit edilerek söz konusu ülkelerde eğitim imkanı tanınmasının ana sebebi bu paydada toplanmaktadır. “ABD, Almanya ve Japonya da ulusal gelirin yaklaşık %2.5- 3’ ü araştırma ve geliştirme (AR-GE) harcamalarına ayrılmaktadır.” (Kepenek ve Yentürk, 1994: 480) Stok seviyelerinin düşük tutulması için yeknesat olarak adlandırılan ürünlerin sunumu gerekmektedir. Stok seviyeleri farklı ürünler için az seviyede bulunmuş olsa da, çok çeşitlilik sebebi ile atıl konumda kalan ürünler olacaktır. Bu durum yüksek stok bulundurma gerektirmektedir. Az çeşitli mamullerin bulunması ise, belirli mallar için yüksek depolama yapılmasını sağlayacaktır. Bu oran az çeşitlilik dolayısı ile düşük yüzdelerde bulunacaktır. Stok seviyesinin yeterli fakat düşük oranlarda tutulması gerekmektedir. Talep edildiği anda tüccara sunulmalıdır. “Dükkân sahipleri malları anında elde etmek isterler. Bu durum stok bulundurulmasını zorunlu kılar.” (Parasız, 1996: 65) Örnek olarak 1000 çeşit üründen yüzde 30 oranında stok bulundurduğumuzu farz eder isek ve hacimsel faktöriyeli 1 birim olarak kabul ettiğimizi düşünür isek, toplam 30,000 birim alana ihtiyacımız bulunmakta olduğu sonucuna ulaşırız. Fakat 100 çeşit ürün sayısında, yüzde 100 stok bulundurduğumuzda ise 10.000 birim mamul stoklanmaktadır. Bu durumda düşük stok seviyesinden yüksek sayıda sunum yapılması sağlanacaktır. Küresel şirketlerin peşinde olduğu modelin son ayağını oluşturan uygulama bu noktada toplanmaktadır. Ürünler bir noktada üretilecekler, belirli hatlar üzerinden sevk

edilecekler, yüksek stok seviyesinden düşük depolama maliyeti ile pazarlanacaklardır. Yerel şirketlerin ucuz sunum yapmasını engellemek için tröst ve kartel tipi yapılanmalar aracılığı ile yerel firmalar kontrol altında tutulmaktadır. Düşük faiz uygulamaları ile ilgili devletlerden alınan krediler, kurulan paravan şirketlerin bedelleri o ülkelere ve dolayısı ile halka ödetilmektedir. Böylece halk fakirleştikçe küresel şirketler zenginleşmektedir. Ayrıca herhangi bir kaygısı olmayan üretim şirketleri, fiyatlar genel seviyesini, en yüksek kar marjı düzeyine gelene kadar serbestçe yükseltmektedirler. Bu durum piyasalarda durgunluğa sebep olmaktadır. Piyasaların günümüzde yüksek enflasyon ile karşılaşmasının ana sebeplerinden en önemli olanı bu faktörlerdir. Ülke yönetimleri mecburi olarak kemer sıkma politikası uygulamaktadır. Uygulanan mali nitelikli politikalar, en fazla alt gelir gurubunu etkilemektedir. Artan huzursuzluk ortamı sokak protestolarını gündeme getirmektedir.

Ülke ekonomilerinin değişim ve dönüşümünü esas alan yeni bir üretim modeline ihtiyaç bulunmaktadır. Bugün gelinen noktada ticari şirketlerin dış dünyayla olan rekabetinin yanında birbirleri ile de ters düşen iki yapılanma mevcut bulunmaktadır. “ Dünya genelinde büyük bir salgına dönüşen koronovirüs ABD. ve ÇİN arasında bir süredir devam eden küresel hegemonya mücadelesinin gidişatını etkileyecek bir vakadır.” (Dilek ve Tatlıyer, 2020: 70) Bu sebeple mali yapı kuvvetlendirilirken, ekonomik üretim sistemini tabana yayacak uygulamalara ağırlık verilmelidir. Mali tedbirler kapsamında vergilendirme faaliyetlerine ağırlık verilmelidir. “Türkiye vergi yapısını Avrupa birliği ülkeleri standardına ve yapılanmasına vergi idaresi de dahil süratle ulaştırmadıkça 2023 yarışında bocalayarak yol almaya devam edecektir.” (Uluğbay, 2023: 147) Vergi gelirleri detaylı ve hassas olarak kontrol edilmelidir. Artan oranlı vergilendirme uygulaması hayata geçirilmelidir. Kültürel etkinliklere ağırlık verilmelidir. Devlet mali yapıyı güçlendirmek adına hukuki düzenlemeleri destekleyecek nitelikli kanunları yasama kurumundan çıkartmalıdır. Üniversiteler ve ilgili araştırma kurumları ise tüm kesimlerin üretime katılabileceği yeni tip sanayileşme modeli üzerine çalışmalarda bulunmalıdır. Böylece mali tedbirler ile ekonomik üretim süreçleri asli görevlerine kavuşmuş olacaktır. Bu noktada en önemli unsurlardan birisi, halkın birlikte üretim erkine kavuşmalarıdır. Dayanışma içerisinde faaliyet gösterecekleri fakat herkesin ayrı alan veya materyallere sahip olduğu kooperatif tipi üretim metotlarının hayata geçirilmesi sağlanmalıdır. “Ancak cemal bey kooperatifler kanunu çıksa da kaza, nahiye ve köylerde kooperatiflerin oluşturulmasında güçlüklerle karşılaşılacağını kaydediyordu. Bu yörelerde okur - yazar bulmak güçtü. Dayanışma yardımlaşma duyguları yeterince gelişmemişti. (Toprak, 2012:359) Kooperatif tipi yapılanmaların çeşitli düzenlemelerle farklı sektörlere uyumunun sağlanması adına AR-GE faaliyetlerine ağırlık verilmelidir. Bu çok önemli bir husustur. Kooperatif tipi işletmelerin güne ve şartlara uyumunu sağlamak adına ticari işletme ilkelerinin bünyesine uyarlanması sağlanmalıdır. Tüm süreç kayıt altına alınarak denetimli bir oluşuma gidilmelidir.

7. SONUÇ

Büyük işletmeler seri üretim faaliyetleri ve yüksek miktar ve sayılarda ürün üretmesi sebebi ile rekabet avantajına sahip bulunmaktadır. Küçük ve orta boy işletmeler yüksek miktarda ve büyük stok kapasitelerine sahip bulunmamaktadır. Bu sebeple büyük ticari işletmeler ile rekabet etme şansları bulunmamaktadır. Kooperatif tipi işletme yapıları küçük ve orta boy işletmelere, birçok sektörde büyük hacimli görünme imkânı sağlayacaktır. Bu sayede yüksek sayı ve miktardaki ürünler kısa süre içerisinde ve stoksuz olarak üretilecektir. Bu noktada kooperatif işletmelerin güne uyarlanması adına işletme fonksiyonları ile desteklenmesi faydalı uygulamalar olmaktadır. Disiplinli üretim ve her düzeyde kayıt esasına dayanan bu faaliyetler küçük işletmelerin kurumsallaşmasını tamamlamak ile birlikte etkin rekabet imkânlarının oluşturulmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Alver, F. (2007). *Gazeteciliğin Kuramsal Temelleri*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Alver, F. (2011). *Gazetecilik Bilimi ve Kuramları*, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Arık, E. (2013). Yurtaş gazeteciliğinin günümüzdeki görünümü: Twitter gazeteciliği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (36), 273-287.
- Aron, R. (2010), *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*, Çev. Korkmaz Alemdar, 8. Basım, İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Ağır, İ. (2023). Yeni Medyanın Haber Üretim Sürecine Etkisi ve Haber Üretim Süreçlerinde Yaşanan Değişim. *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9 (14), 1-12.
- Atabek, N. Dağtaş, E. (1998). *Kamuoyu ve İletişim*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim, Salık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayınları.
- Bardoel, J. (1996). Beyond journalism: A profession between information society and civil society. *European Journal Of Communication*, 11(3), 283-302.
- Bardoel, J., ve Deuze, M. (2001). Network journalism: Converging competencies of old and new media professionals. *Australian Journalism Review*, 23(2), 91-103.
- Barrett, O. ve Braham, P. (1995). *Media, Knowledge and Power*, London: Routledge.

Bayraktutan Sütçü, G. (2007). *İktidar Müzelerinin Sanal Uzamdaki Varlığı Üzerinden Siyasal İletişimi Yeniden Düşünmek*, Yeni Medya Çalışmaları, Der: Mutlu Binark, Ankara: Dipnot Yayınları.

Bayram, P. (2022). Dijital Çağda Gazetecilik: Geleneksel ve Dijital Gazetecilik Pratiklerinin Karşılaştırılması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2022 (58), 153-169.

Bozarth, J. (2010). *Social Media For Trainers*, San Francisco: Pfeiffer Publish.

Çakır, H. (2007). *Gazeteciliğe Giriş*, Konya: Tablet Yayınları.

Çoban, B. (2011). “Toplumsal Hareketler ve Yeni Alternatif Radikal Medyalar”, *Yeditepe Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, No, 14.

Çoban, H. (1997). *Bilgi Toplumuna Planlı Geçiş*, Ankara: İnkılap Yayınevi.

Dağtaş, E. (2007). *Yurttaşlık Haklarının İnşası Ekseninde Eskişehir Yerel Basınından Online (Çevrimiçi) Bir Örnek: Midas Gazetesi*, Yeni Medya Çalışmaları, Der: Mutlu Binark, Ankara: Dipnot Yayınları.

Erbaysal F. T. (2018). Kullanıcı türevli içerik ve yurttaş medyası: Haberin dönüşümü, sınırlar ve olanaklar. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi Özel Sayısı*, 453-469.

Geray, H. (2003). *İletişim ve Teknoloji: Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları*. Ankara: Ütopya.

Güz, N. (2005). *Haberde Yönlendirme ve Kamuyou Araştırmaları*. Ankara: Nobel Yayınları.

Güz, N. (2018). *Media with Its News, Approaches and Fractions in the New Media Age*, Internationaler Verlag der Wissenschaften. Berlin: Sage: 13-32.

Habermas, J. (1987). *The Theory of Communicative Action, Lifeworld and System, A Critique of Functionalist Reason*, Beacon Press, vol. II, Boston.

Henderson, K., & Cremedas, M. (2017). Are traditional journalism principles still alive and well in today's local tv newsrooms? *Electronic News*, 11(4), 245-262.

Hepp, A. ve Loosen, W. (2019). Pioneer journalism: Conceptualizing the role of pioneer journalists and pioneer communities in the organizational re-figuration of journalism, *Journalism*,

İyiler, Z. (2009). *Elektronik Ticaret ve Pazarlama-İhracatta İnternet Zamanı*, Ankara: Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi.

Karaman, M., ve Önder, M. (2017). Yurттаş gazeteciliğinin ana akım medyaya etkisi: Whatsapp ihbar hatları örneği. *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(2), 164-180.

Kuyucuoğlu, İ. (2015). Modern Sosyolojide İşlevselcilik-Eylemcilik Teorileri İkiliğini Aşma Çabaları, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (41) 243-270.

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*, çev. Osman Akınbay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Mattoni, A. ve Trere, E., (2014). Media Practices, Mediation Processes, and Mediatization in the Study of Social Movements, *Communication Theory*, 24(3), 252-271

Shoemaker, P. J. and Reese, S. D. (1996). *Mediating the message: theories of influences on mass media content*. Newyork: White Plains, N.Y.: Longman.

Soydan, E. ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi, *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), 53-64.

Sözer, C. (2012). *Sosyal Medya Gücüyle Geleneksel Medyayı Değiştirmek Mümkün mü?* Sosyal Medya Akademi, Ed: Tolga Kara, Ebru Özgen, İstanbul: Beta Yayınları

Stein, R. (2005). *Media Power: Who is Shaping Your Picture of the World?* Lincoln: Universe.

Şen, A. F. (2020). *Bir dijital gazetecilik uygulaması olarak video gazeteciliği ve çevrimiçi haber videoları*. İçinde Ö. Erkmen, B. Ataman, B. Çoban (Editörler), Yeni gazetecilik: mecralar, deneyimler, olanaklar, (ss. 177-214). Kafka Kitap.

Taşkıran, İ. ve Kırık, A. M. (2016). Gazetecilerin sosyal medyayı haber kaynağı olarak kullanımı: Medya profesyonellerinin bakış açılarını tespit etmeye yönelik bir araştırma, *Intermedia International E-Journal*, 3 (4), 213-241.

Tokgöz, O. (2012). *Temel Gazetecilik*. Ankara: İmge Kitapevi.

Toprak, A. (2009). *Toplumsal Paylaşım Ağı facebook: "görülüyorum öyleyse varım!"*. İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.

Törenli, N. (2005). *Bilişim Teknolojileri Temelinde Haber Medyasının Yeniden Biçimlenişi: Yeni Medya, Yeni İletişim Ortamı*. Ankara, Bilim ve Sanat Yayınları.

Uzun, R. (2006). Gazetecilikte yeni bir yönelim: Yurttaş gazeteciliği, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (16), 633-656.

Vardarlıer, P. ve Eren, E. (2013). Social Media's Role in Developing an Employees Sense of Belonging in the Work Place as an HRM Strategy. The Proceedings of 9th International Strategic Management Conference. Riga: Elsevier, 852-860.

Vardarlıer, P. ve Zafer, C. (2019). Medya ve Toplum. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 22 (2), 355-361.

Werner J. S. and James W. T. (1994). *İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Yücesan, G. ve Özdemir, A. M. (2008). *Sermayenin Adaleti: Türkiye'de Emek ve Sosyal Politika*. Ankara: Dipnot Yayınları.